

2003
3

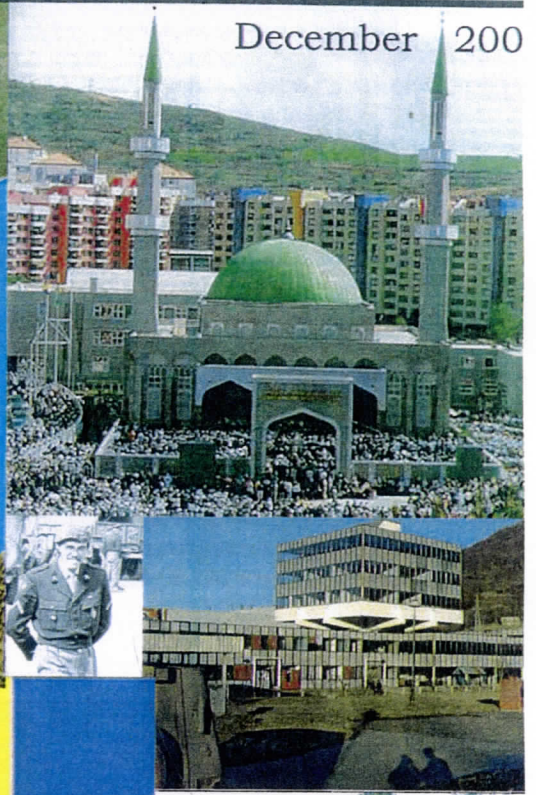
INFO-SCOOP

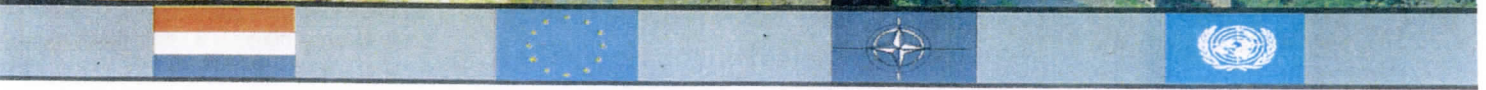
INFO-SCOOP is een uitgave van 101 MIPeI

The Balkans Regional Atlas

December 2003

Achtergrond en afkomst van de bevolking van Bosnië

AFSCHIED:

AOOI SCHUIJL MET FLO 3

BOSNIE:ACHTERGROND EN AFKOMST VAN
DE BEVOLKING VAN BOSNIE 4COLOFON

INFO-SCOOP is een uitgave van
101 MILITAIRE INLICHTINGEN-
PELTON

Adres:

Simon Stevinkazerne,
MPC 41A, postbus 9012,
6710 HC Ede.
Telefoon: 0318 - 683050 / 683023

Redactie:

Maj Groenendijk, Sgt1 Veenbrink,

Lay-out/Opmaak:

Sgt1 Veenbrink, Sgt v.d. Werff.

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie. De inhoud van de INFO-SCOOP is volledig samengesteld uit **open bronnen**. Overname uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld. Indien uw adres is gewijzigd, gelieve dit door te geven aan Hfd-Repro, Sgt1 Veenbrink. (zie bovenstaand adres of telefonisch 0318-683023 en MDTN *06-678-83023)

VOORWOORD:

Voor u ligt de uitgave van de laatste Infoscoop van het jaar 2003. Deze keer toch wel een bijzondere uitgave, zoals u tijdens het lezen wel zult opmerken.

Onze vaste schrijver, de aooi Lex Schuijl, is m.i.v. 15 nov met functioneel leeftijdsontslag gegaan. Hij heeft een persoonlijke bijdrage geleverd. Een schone taak voor het overige personeel van de 3e Militaire Inlichtingengroep om de volgende Infoscoop te vullen. Daarnaast vindt u een stuk, samengesteld door de elnt Zegers, dat antwoord probeert te geven op de vraag wie of wat nu eigenlijk Bosniacs zijn.

Zoals u waarschijnlijk reeds vernomen heeft gaat, als gevolg van legerplan 1342, 101 Militaire Inlichtingenpeloton deel uit maken van 103 ISTAR Bataljon.

Zij zal worden uitgebouwd tot 103 Militaire Inlichtingen en Staf-Staf Eskadron. Op dit moment wordt er hard gewerkt om, naast alle andere werkzaamheden, de nieuwe eenheid gestalte te geven op een nieuwe locatie, namelijk de Legerplaats bij Oldebroek. Een gevolg hiervan kan zijn dat de volgende infoscoop waarschijnlijk wat langer op zich zal laten wachten.

Rest mij u veel leesplezier toe te wensen en namens al het personeel van 101 Militaire Inlichtingenpeloton prettige kerstdagen en een voorspoedig, maar vooral gezond 2004.

Wvd C-101Mipel

J. Groenendijk
majoor

AFSCHEID VAN EEN VASTE AUTEUR AOOI SCHUIJL MET FLO

AOOI LEX SCHUIJL

Met het verschijnen van mijn artikel over Irak in de Infoscoop van juli 2003, het informatieorgaan van 101 Militaire Inlichtingenpeloton (101 MiPel), is nu de tijd aangebroken om afscheid van U te nemen. Vanaf 1996 heb ik buiten de normale werkzaamheden om, artikelen geschreven over achtereenvolgens: Bosnië-Herzegovina, Albanië, Vojvodina, Cyprus, Servië, Montenegro, Kosovo, Macedonië en tenslotte Irak.

WAT WAS DE REDEN TOT HET SCHRIJVEN VAN DEZE ARTIKELEN

De reden om te komen tot het schrijven over de voorheen genoemde landen, was achtergrond informatie te verschaffen aan die eenheden die op het punt stonden om te worden uitgezonden. De Infoscoop werd namelijk in een oplage van ca. 300 exemplaren over de eenheden verspreid. Op deze wijze was het voor het personeel binnen die eenheid mogelijk zich, zonder al te veel moeite te getroosten, alvast op zijn of haar uitzending voor te bereiden. In de artikelen werd met name aandacht geschonken aan de cultuur, politiek, geschiedenis en achtergrondinformatie over de desbetreffende landen. Het lezen van deze artikelen sloot vervolgens aan met de eveneens door 101 MiPel (3e MiGp) verzorgde lessen MGI (Missie Gerichte Instructie) IVU (Inlichtingen Voorbereiding voor Uitzending) en briefings. Ik heb er in al die jaren bijzonder veel plezier aan beleefd U, door de artikelen in de Infoscoop, op de hoogte te mogen houden van de actuele gebeurtenissen in de brandhaarden in de wereld.

KORTE PERSOONSBSCHRIJVING

Wie is de man achter de artikelen. Eind 1995 maakte ik mijn eerste uitzending als C-Mortieropsporingsradargroep 1 in Bosnië mee. Tijdens deze uitzending kwam ik tot de slotsom dat er te weinig informatie aan ons was meegegeven om onze taak probleemloos en gesmeerd uit te kunnen voeren. Na de uitzending solliciteerde ik bij 101 MiPel in Ede in de hoop bij te kunnen dragen aan de doelstelling de uit te zenden eenheden beter (dus optimaal) op hun taak voor te bereiden. Buiten de commandogroep bestaat de eenheid verder uit de 1e MiGp (Krijgsgevangenenondervragers), 2e MiGp met Weer en Terreinspecialisten en tenslotte de 3e MiGp (Gevechtseinlichtingen), de groep waar ik mijn interesse voor had getoond. Deze groep houdt zich naast het verzamelen militaire inlichten, ook bezig met het vergaren van politieke, culturele en overige achtergrondinformatie. In september 1996 werd ik tot mijn vreugde inderdaad bij 101 MiPel geplaatst in de functie van adjudant Gevechtseinlichtingen bij de 3e MiGp. De taak van deze groep bestaat uit o.m. het verzamelen van inlichtingen over: groeperingen, personen, organisaties en aangevuld met culturele en historische achtergronden. Hieruit worden lezingen en briefings samengesteld die

Adjutant Lex Schuijl tijdens een lezing

tijdens MGI lessen en bij IVU trainingen werden uitgedragen.

Vanaf die tijd tot en met de datum van het Functioneel Leefijds Ontslag (01-12-2003) heb ik met bijzonder veel plezier mijn werk mogen verrichten.

UITZENDING MACEDONIE

Aan het einde van mijn diensttijd smaakte ik nog het genoeg om een tweede uitzending te mogen meemaken. Dit werd de vredesmissie 'Task Force Fox' (TFF) in het kader van 'Amber Fox' met het doel de orde en rust in het door terreur en etnische conflicten verscheurde Macedonië te herstellen. De onder Nederlandse commando staande missie duurde van juni tot en met december 2002. In de periode voorafgaande aan deze uitzending, heb ik mij bezig gehouden met me in de problematiek van Macedonië te verdiepen. De facto, uit belangstelling die was ontstaan voor de etnisch-Albanese cultuur op de Balkan door mijn studie Cultuur-

wetenschappen aan de Open Universiteit. Hierdoor werd mijn hobby mijn werk en uiteraard geldt dit omgekeerd. Mijn interesse voor een functie binnen TFF groeide met de dag en werd uiteindelijk een feit met de aanwijzing voor een functie binnen het deelgebied Inlichtingen.

Gesterkt en gewapend met de opgedane kennis van de etnische problematiek in Macedonië, groeide deze uitzending voor mij uit tot een hoogtepunt in mijn militaire carrière.

Relativerend kom ik tot de conclusie, dat basiskennis over het gebied van uitzending, een absolute must is. Tevens was het voor mij als auteur belangrijk dat ik zelf in het operatiegebied ben geweest om het beeld wat je je over een bepaald land hebt gevormd, in de praktijk kunt toetsen. Nu is voor mij de tijd aangebroken om de stok aan mijn collegae over te doen. Rest mij U dank te zeggen voor al die mooie positieve reacties die ik gedurende mijn tijd bij 101 MiPel van U heb mogen ontvangen. Het ga U goed.

Adjutant Lex Schuijl vol vuur en vlam

ACHTERGROND EN AFKOMST VAN DE BEVOLKING VAN BOSNIË

ELNT DRS BIRGIT ZEGERS

INLEIDING

Voorafgaand aan een uitzending naar Bosnië, krijgt iedere militair lezingen over onder andere de geschiedenis en de cultuur van het land. Een duidelijk antwoord op de vraag wie nu precies die Bosniaks, de term voor Bosnische moslims, zijn, heb ik nooit gekregen. Een doel dat ik mezelf na mijn uitzending gesteld heb was antwoord te vinden op deze vraag. Bij mijn onderzoek heb ik het grondgebied tussen de Adriatische zee en de Donau (Engels: Danube) als uitgangspunt genomen, te weten Bosnië, Servië en Kroatië, omdat dat de landen zijn die aanspraak menen te maken op Bosnisch grondgebied.

Om zo volledig mogelijk te zijn, begin ik bij het begin, het aantreffen van de eerste tekenen van aanwezigheid van de mens op de Balkan, en loop ik alle bevolkingen door die er rondgezworven hebben. Ik eindig op het moment dat de bevolking van Bosnië zich bekeert tot het moslimgelooft omdat ik tegen die tijd hoop te weten wie die mensen zijn die dat doen en waarom ze dat doen.

DE AANWEZIGHEID VAN DE MENS OP DE BALKAN

In 1899 wordt in Krapina (Kroatië) door de Kroaat, Dragutin Gorjanovič-Kramberger de grootste vindplaats ter wereld van overblijfselen van de "homo sapiens neanderthalis" blootgelegd. Deze fossielen, die zo'n 130 000 jaar oud blijken te zijn, vormen het vroegste bewijs van de aanwezigheid van een mensachtige op de Balkan. Met deze vondst begint de zoektocht naar wie er allemaal vertoefd hebben in het gebied tussen de Adriatische zee en de Donau. De eerste bewoners van de Balkan houden zich tot 6000 voor Christus bezig met jagen, vissen en het verzamelen van voedsel. Pas als de ijskap ten oosten van de Adriatische zee en bij de Donau begint te smelten en het land de vorm begint aan te nemen dat het nu nog heeft, ontstaan er agrarische gemeenschappen. Door steeds

geavanceerdere agrarische methodes neemt de bevolking in aantal toe en verdwijnen de oudere gemeenschappen van jagers en verzamelaars. Het gebruik van metalen voorwerpen komt maar sporadisch voor bij deze primitieve gemeenschappen. Archeologen zijn van mening dat de komst en verspreiding van metalen pas op gang komt met de komst van nieuwe volkeren vanaf de steppen van West-Azië en het Zwarte Zee gebied.¹

DE ILLYRIËRS

Deze nieuwkomers en de agrarische gemeenschappen gaan in elkaar op en er ontstaan nieuwe gemeenschappen. Deze gemeenschappen of volkeren hebben de verzamelnaam "Illyriërs" gekregen. Te oordelen naar archeologische vondsten in en rondom het gebied zijn zij zich bezig gaan houden met het winnen van grondstoffen omdat de vraag naar metalen gebruiksvoorwerpen toenam. Dit heeft tot overschotten geleid en derhalve is er handel op gang gekomen met de omliggende landen zoals Italië, het gebied rondom de Aegeïsche zee, het noorden en Griekenland.

De periode van 750 tot 350 voor Christus is de eerste fase van de Illyrische geschiedenis waarbij de belangrijkste invloeden vanuit het Griekse Rijk en vanuit Noord-Italië komen. Archeologische vondsten duiden op een overheersende klasse van krijgers. De aanwezigheid van uit het klassieke Griekenland geïmporteerde luxe voorwerpen duidt op het bestaan van een lokale heersende elite die zich deze voorwerpen kan permitteren.² Aan de hand van archeologische vondsten zijn er 20 verschillende gemeenschappen bestudeerd die in het gebied van "de Illyriërs" woonden. Aan de hand van die vondsten is geconcludeerd dat het niet mogelijk is een definitie van één Illyrische cultuur te geven. Er zijn verschillende culturen en verschillende levenswijzen.³ Dit is bevestigd door bestudering van plaats- en persoonsnamen en taalkundig onderzoek, dat aantoont dat de talen van de verschillende volkeren weliswaar aan elkaar verwant zijn maar dat

het toch om verschillende volkeren gaat. Aangenomen wordt dat de algemene aanduiding Illyriërs door de Grieken gebruikt werd om een groep volkeren in het hedendaagse Albanië en Montenegro aan te duiden. Aangezien de volkeren ten noorden van deze groep een aanverwante taal spraken en dezelfde gewoonten hadden, werden ook die volkeren gemakshalve Illyriërs genoemd.⁴ Andere verklaring voor de algemene benaming Illyriërs kan het feit zijn dat de Romeinen, ver voor hun verovering van dit gebied, het gebied al een geografische naam, "Illyricum", hadden gegeven.

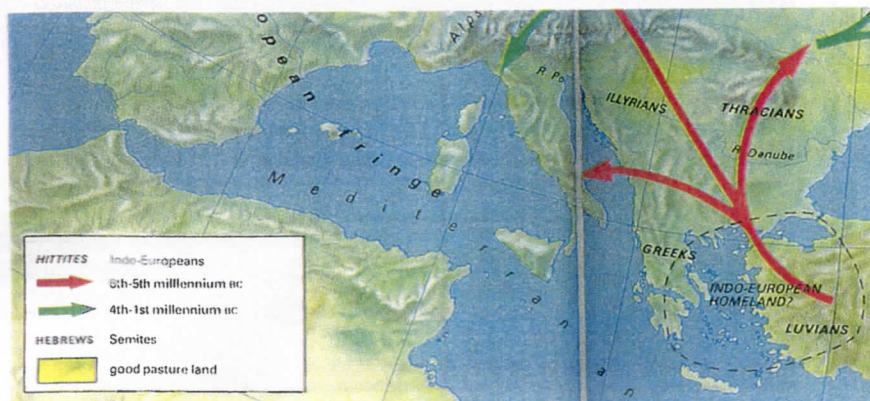
VERHOUDING VAN DE ILLYRISCHE VOLKEREN MET DE BUURLANDEN

In de buurt van de Illyrische volkeren bevonden zich verschillende machtige rijken. Het is duidelijk uit archeologische vondsten en uit Griekse geschriften gebleken dat er in de 6^e en de 5^e eeuw voor Christus intensieve contacten zijn van de Grieken met de Illyrische volkeren aan de kust.⁵ Deze contacten hebben geleid tot de vestiging van een paar Griekse kolonies op Illyrisch grondgebied. Zo was bijvoorbeeld Trogir, het toenmalige Tragurium (bij Split) in Kroatië, een Grieks bolwerk.

In de 4e eeuw voor Christus vormt één van de zuidelijke Illyrische volkeren een machtig rijk. Dit markeert het begin van een aantal oorlogen met Macedonië waaraan pas een einde komt door interventie van de Romeinen en de neergang van de Macedonische monarchie.⁶ Er is weinig bekend over deze Zuid-Illyrische maatschappij in de 4e en 3e eeuw voor Christus. Als krijgers zijn zij onafhankelijk en ook als agrariërs leiden zij een onafhankelijk leven. De macht van een leider is af te leiden uit het aantal krijgers dat hij aan zich weet te binden. Een leider gehoorzaamt op zijn beurt de koning die hem bescherming biedt.⁷

In het begin van de 4^e eeuw voor Christus komen de Kelten de Alpen over en plunderen Rome. Ze bereiken de Illyrische kust en gaan door tot de valleien van de Donau. Vele jaren zijn zij vervolgens in oorlog met de aangrenzende Illyrische volkeren.⁸ Aan het einde van deze eeuw, verdwijnen verschillende Illyrische volkeren van de kaart en ontstaan er volkeren die waarschijnlijk afstammen van de Kelten. In 200 voor Christus hebben de Romeinen het plan gevat om Macedonië te onderwerpen. Vanaf dit moment worden er allianties gesloten tussen de Romeinen, verschillende Illyrische volkeren en de Macedoniërs. De allianties verschuiven van tijd tot tijd totdat in 197 voor Christus de overwinning van de Romeinen op Macedonië een feit is (nogmaals herhaald in 168 voor Christus).

Intussen hebben de Romeinen behalve verschillende allianties met Illyrische volkeren, ook hun eerste conflicten gehad met hen en hebben zij reeds enkele malen

Vestiging van de Illyriërs in het gebied tussen de Adriatische Zee en de Donau (6e-5e eeuw v. Chr.)

voet op "Illyrische" bodem gezet om er volkeren te onderwerpen of om op andere wijze loyaliteit te verkrijgen (bijvoorbeeld door ze gunsten te verlenen als zij de Romeinen bijstonden bij het onderwerpen van bijvoorbeeld Macedonië of andere lastige Illyrische volkeren). Aan het einde van de 2^e eeuw voor Christus hebben de Romeinen controle over de Adriatische kust. De binnenlanden zijn echter nog onontgonnen. In 156 voor Christus gaat er een Romeinse expeditie op weg om de weerbarstige inlandse volkeren aan zich te onderwerpen. Deze strijd zet zich een aantal eeuwen voort en pas in de 8e en 9^e eeuw na Christus geven de laatsten zich over.⁹

PAX ROMANA

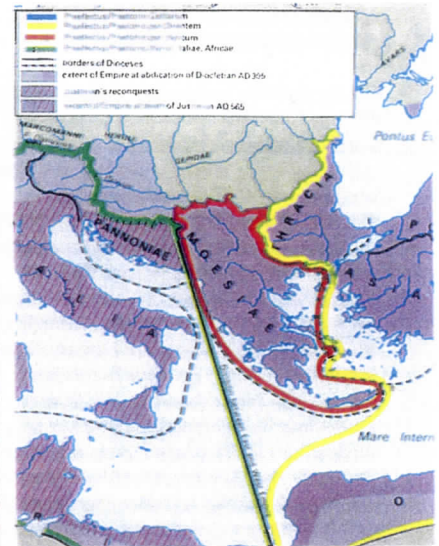
Er is vanaf de 9^e eeuw na Christus geen weerstand meer tegen de overheersing van de Romeinen. Controle over de Illyriërs bestaat feitelijk uit het veilig stellen van de routes over het vaste land tussen Italië en het oosten. De eerste belangrijke weg is de "via egnatia" (gebouwd in 140 voor Christus). Deze weg loopt via de nieuwe provincie Macedonië naar Thracië. Later worden er meer wegen aangelegd. Een andere manier om de Illyrische gebieden te consolideren was het stichten van Romeinse kolonies. Tenslotte waren er behalve de kolonisten (onder andere handelslieden) ook nog Romeinse legioensoldaten. Er waren 7 Romeinse legioenen gelegerd in de Illyrische provincies ieder

bestaand uit 5000 infanteristen.¹⁰

De administratieve namen die de Romeinen gebruiken voor de door hen gecontroleerde gebieden veranderen in de loop der eeuwen en ook de oorspronkelijke gemeenschappen zijn onderhevig aan veranderingen. Sommige volkeren worden verenigd, terwijl andere opgedeeld worden. Op deze wijze zijn de Illyriërs uiteindelijk opgegaan in het Romeinse Rijk ook al behoudt de inheemse bevolking over het algemeen haar tribale (clan) structuur.

Illyriër, keizer van Rome

Aan het einde van de 2^e eeuw voor Christus maken ook de Romeinen op het Romeinse vasteland kennis met de Illyriërs als een Illyrische gouverneur van een Illyrisch-Romeinse provincie, keizer van Rome wordt. Hij neemt Illyrische krijgers met zich mee naar Rome en vervangt daarmee de keizerlijke gardes. Ook andere troepen op het Romeinse "vasteland" worden al snel door Illyrische recruten vervangen. Het Illyrische identiteitsgevoel wordt nog eens versterkt door jaren van strijd met de Germanen en de Iraanse Sarmaten die het Romeinse Rijk proberen binnen te dringen (161-192 na Christus). Aanvallen worden gedaan op niet alleen het Romeinse Rijk (welke de keizer nopen om zijn toevlucht te zoeken in zijn thuisland Illyrië) maar ook op de Illyrische volkeren. Aangezien de Illyrische invloed in Rome groot is, werd er groot belang gehecht aan het verdedigen van de Illyrische grenzen

Verschillende administratieve eenheden en de lijn (groen), die het Rijk in een Oostelijk en een Westelijk deel verdeelt ((3e - 6e eeuw na Chr.)

van het rijk. De wachtposten aan de Illyrische kant van de rivier de Donau worden verhoogd en nemen in aantal toe en de Illyrische provincies genieten nog meer dan een halve eeuw vrijheid en een stijgende welvaart.¹¹

Oost en West Romeinse Rijk

In 235 na Christus worden de grenzen opnieuw bedreigd ditmaal door grote aantallen migrerende Gothen. Gedurende de opeenvolgende jaren groeien vele Illyriërs middels hun militaire carrières in aanzien en zijn er vele Romeinse keizers van Illyrische afkomst. Vanaf 293 na Christus wordt het Romeinse Rijk door keizer Diocletius, afkomstig uit Illyrisch gebied, bestuurd. Diocletius ziet in dat één persoon het uitgestrekte Romeinse Rijk niet kan besturen en benoemt een tweede keizer, eveneens uit Illyrië afkomstig. Bovendien stelt hij twee "kroonprinsen", eveneens uit Illyrië, aan. Hij splitst het rijk in 4 prefecturen en 12 dioceses.¹² Als Diocletius met pensioen gaat, ontstaat er verwarring over wie hem gaat opvolgen. Constantijn, zoon van één van de "kroonprinsen" komt als winnaar uit de bus in 312 na Christus. In 324 weet Constantijn een nieuwe rivaal te elimineren in een veldslag die de overwinning van de westelijke Romeinse legers over de legers van de Donau betekent. Tijdens Constantijn's heerschappij begint de macht van het Romeinse Rijk te verschuiven naar het oosten, naar de nieuwe hoofdstad Byzantium, later Constantinopel genoemd. Het rijk wordt officieel door verschillende bestuurders geregeerd maar in feite begint het rijk geleidelijk doormidden te breken in een westelijk en een oostelijk deel. In 395 na Christus wordt met het overlijden van keizer Theodosius, het rijk definitief in tweeën verdeeld onder zijn twee zonen. Het westelijk deel, ten westen van de rivier de Drina, wordt bestuurd vanuit Rome en het oostelijk deel, ten oosten van de Drina, wordt bestuurd vanuit Byzantium.

Legend for the map: under administration of the Senate (purple), imperial provinces in AD 14 (yellow), public provinces in AD 14 (grey), provinces added after AD 14 with date (green), later subdivisions of provinces (dashed lines).

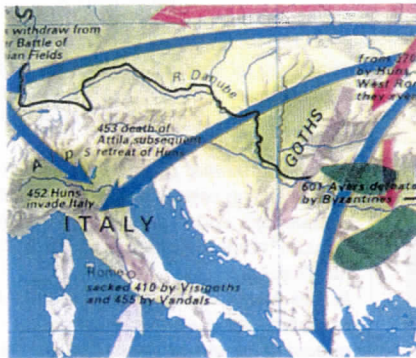
Verschillende administratieve eenheden in Romeins Illyrië (1e eeuw voor Chr. - 6e eeuw na Chr.)

NEERGANG ROMEINS ILLYRICUM (WEST-ROMEINSE RIJK)

De Grote Volksverhuizing (ongeveer 300 – 700 na Christus)

Intussen vallen de Romeinse buiten-gebieden zoals Illyricum steeds meer ten prooi aan barbaarse volkeren. Aan Romeins Illyricum komt een einde in 378 na Christus, als de Romeinse keizer en zijn troepen worden weggevaagd door de Gothen in ZO Thracië. Zowel de Gothen als de Alanen (behorende tot de Sarmaten) en de Hunnen dringen het rijk binnen. Deze indringers trekken op naar het Westen en nemen een groot deel van het Illyrisch-Romeinse binnenland in. Zij zijn in te grote getalen om te integreren in de structuur van Romeins Illyricum en zij hebben geen zin om boer te spelen en belasting te betalen. De Romeinse administratie stort ineen en de barbaren vallen andere gebieden binnen om aan levensvoorzieningen te komen. Onder de inheemse bevolking en de kolonisten komen veel vluchtelingen op de been die naar Italië en de Adriatische kust vluchten.

Deze invasies betekenen het einde van Illyricum als een geheel. De Illyriërs lossen net als de Kelten en de Thraciërs in de zee van latere veroveraars op om de simpele reden dat zij gedurende de lange periode van Romeinse overheersing hun inheemse cultuur al hebben verloren.¹³ Terwijl echter Rome in 410 na Christus geplunderd wordt door de Visigothen, in 455 na Christus door de Vandalen en er ten slotte in 493 in Italië een Ostrogothisch koninkrijk wordt gevestigd, overleeft het oostelijk deel van het voormalige Romeinse Rijk onder bescherming van Byzantium.

- Hsiung-nu and Huns
- Juan-juan (Avars)
- Goths and Vandals
- boundary of Roman Empire in AD 454
- other frontiers as marked on map
- Gupta Empire at greatest extent
- Sasanian Empire at greatest extent
- Chinese Han Empire at greatest extent
- approximate limits of nomad belt
- areas of good pasture

Ineenstorting van het klassieke Rome (5e eeuw na Chr.)

BYZANTIJNSE RIJK (OOST-ROMEINSE RIJK)

In het Oost-Romeinse Rijk ofwel Byzantium komt in 518 na Christus opnieuw een Illyrische keizer aan de macht. Hij en na hem zijn neef (527-565) zijn de laatste Illyrische keizers. De noordelijke regio's van Romeins Illyricum, de voormalige provincie Pannonië, worden bezet door Avaren en Lombarden. Zuid-Illyricum blijft een bron waar het imperiale Byzantijnse leger soldaten uit blijft putten. Veel van de heroveringen in het westelijk mediterrane gebied geschiedt door troepen van de zuidelijke Balkan. Ondanks al deze pogingen het gebied te beschermen, wordt Illyricum bijna ieder jaar geplunderd door Hunnen en Slaven. De migraties van de Slaven vanuit Polen zijn op gang gekomen in het begin van het Christelijk tijdperk. Tegen de 4e eeuw na Christus bereiken zij de voormalige provincie Dacië waar ze worden ingehaald door de Hunnen. Begin 6e eeuw steken de Slaven de Donau over richting Epirus en Macedonië. In 537 na Christus bereiken ze de Adriatische zee. De heerschappij van de Turkse Avaren in de Pannonische vlakten had er toe geleid dat de Slaven in de richting van Illyricum gedwongen waren en er een ware bedreiging vormden gedurende de laatste jaren van de 6e eeuw na Christus. Het grootste gedeelte van het Griekse vasteland wordt ook overrompeld en in 626 vallen de Avaren, de Slaven en Perzen samen Constantinopel aan. De Slaven bedreigen de Romeinse steden in Dalmatië en in 611 plunderen ze Istrië. De Dalmatische steden worden verlaten ten gunste van de meer beschermde plaatsen op het Romeinse vasteland en de eilanden. De Slaven zijn intussen vrij van Aavaarse overheersing en beginnen gemeenschappen te vormen waaruit de Slavische staten tijdens de Middeleeuwen ontstaan.

KOMST VAN DE SLAVEN

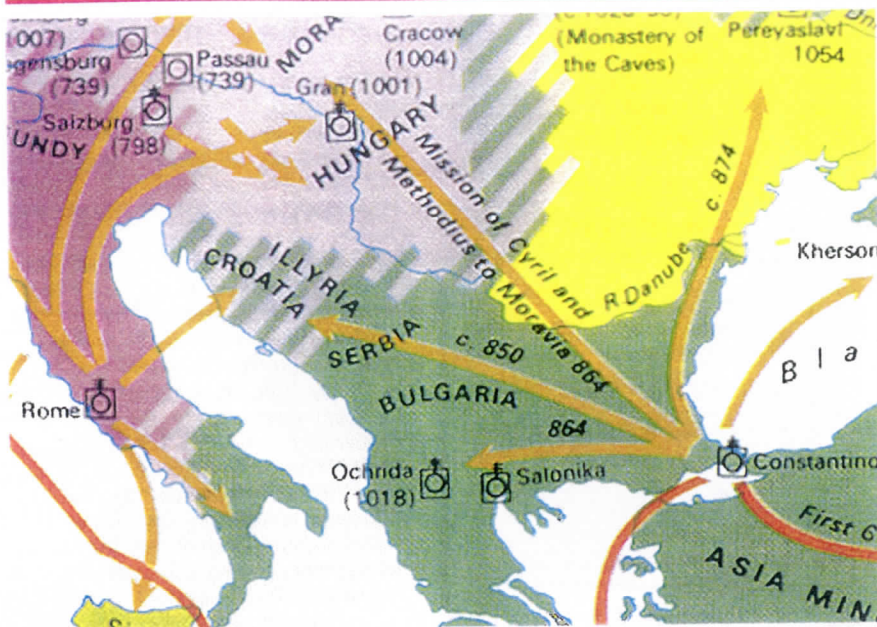
Op dit punt verlaten we de Illyriërs en al die andere volkeren die in het gebied rondgevaard hebben. Dat er overblijfselen van sommige van deze groepen zijn overgebleven is duidelijk, daar er bijvoorbeeld Latijnstalige gemeenschappen zijn blijven bestaan (bijvoorbeeld de Vlachen) die waarschijnlijk de nazaten van de Romeinen zijn. Ook zijn er tradities aangetroffen die zouden zijn terug te voeren op die van de Illyriërs, bijvoorbeeld de voorkeur voor bepaalde tatoeages, dit zouden echter ook tradities kunnen zijn die zijn overgenomen door de nieuwkomelingen. Al met al zijn dit echter onderwerpen van discussie. Aangenomen wordt over het algemeen dat de volkeren die er zaten zijn opgegaan in de nieuwkomers, in dit geval de Slavische volkeren.

De eerste meldingen van de aanwezigheid van Slaven in het gebied zijn beschreven door keizer Constantijn VII (gestorven in 959 na Christus). Constantijn neemt aan dat de komst van de Kroaten en de Serven met instemming van keizer Heraclius in de 7e eeuw is gebeurd, als onderdeel van een plan om de Avaren te verjagen. Zij arriveren in ieder geval later in het gebied dan andere Slavische stammen die in de 6e eeuw arriveren. Een moderne theorie zegt dat de Kroaten en de Serven eigenlijk geen Slaven zijn maar een heersende minderheid van Iraans- Sarmatische afkomst die geabsorbeerd zijn in de cultuur van hun Slavische onderdanen.¹⁴ Constantijn's beschrijving van de Kroaten in het Zuiden en aan de Adriatische kust is waardevol maar laat de gemeenschappen meer het binnenland in, achterwege. De Serven arriveren pas later en hebben de Adriatische kust nooit bereikt. Tussen de Serven en de Adriatische zee zitten andere Slavische volkeren. Een paar hiervan zijn verwant aan de Serven.

- movements of peoples**
- Huns and campaigns of Attila
- Slavs
- Vandals, Alanen, Sueves
- Scots and Britons
- Visigoths
- routes of East Roman (Byzantine) reconquests
- Ostrogoths
- boundary of Roman Empire. AD 395
- other Germanic peoples
- Anglo-Saxon settlement in England to AD 626
- 7th century Anglo-Saxon Kingdoms in England

Volksverhuizingen (4e - 9e eeuw na Chr.)

Katholieken en Orthodoxen op de Balkan
(8e en 9e eeuw na Chr.)

Op het punt van de komst van de Slavische stammen, liggen onvolkomenheden. Zoals zojuist gezegd, meldt keizer Constantijn dat de komst van de Kroaten en de Serven op uitnodiging gebeurt als onderdeel van een plan om de Turkse Avaren te verjagen. Constantijn zegt ook dat het in eerste instantie de Kroaten zijn die een uitnodiging hebben gekregen en dat de Serven, die een soortgelijke afkomst hebben als de Kroaten, hen zijn gevolgd naar dit gebied. Deze uitspraak kan echter een excuus zijn, zodat men denkt dat het imperium de hand had in hun komst. De eventuele Iraans-Sarmatische afkomst van de Kroaten en de Serven zou af te leiden zijn uit de herkomst van de woorden "hrvat" en "serv" die teruggevoerd kunnen worden op het Iraans. Deze theorie wordt gedeeld door de meeste wetenschappers, evenals de verwantschap tussen de Kroaten en de Serven. Aan eventuele overeenkomsten komt in ieder geval op dit moment een einde.¹⁵ Vanaf dit moment maken deze stammen een geheel eigen ontwikkeling door.

De Kroaten en de Serven ontwikkelen zich al gauw in een staatsstructuur maar behalve die twee rijken, ontstaat er ook een Bosnisch Rijk. Waar de oorspronkelijke bevolking van dat rijk nu uit bestaat, uit een andere Slavische stam, of misschien uit bevolking die overgebleven is uit de voorgaande periode van Illyriërs en veroveraars, of uit Kroaten en Serven die daar zijn blijven hangen, dat is niet duidelijk. Ook hier kan men in ieder geval concluderen dat dat eigenlijk niet uitmaakt daar deze bevolking vanaf dit punt een eigen historische ontwikkeling gaat doormaken.

HISTORIE RELIGIEUZE ONTWIKKELING

Religie

Belangrijk voor de verdere ontwikkeling van deze rijken is de locatie waar de verschillende volkeren terecht zijn gekomen. De Kroaten komen terecht in het westelijk deel van het voormalig Romeinse Rijk, het deel dat vanuit Rome werd bestuurd. De Serven daarentegen komen terecht in het oostelijk

deel van het voormalig Romeinse Rijk, ten oosten van de rivier de Drina, bestuurd vanuit Byzantium.

In het begin van de 4^e eeuw na Christus heeft keizer Constantijn het christendom uitgeroepen tot staatsreligie in het hele Romeinse Rijk. Na de tweedeling bij het overlijden van Diocletus (zie onder "Pax Romana") beginnen de beide delen die nu vanuit verschillende steden (Rome en Byzantium) worden bestuurd, op religieus gebied eigen rituelen en gewoonten te ontwikkelen. Romeins Illyricum was in naam Christelijk maar de nieuwkomers, de Slaven, waren heidens. Het voormalig Illyrische grondgebied wordt dan ook het "jachtterrein" waar zowel de westelijk als ook de oostelijk georiënteerde kerk (respectievelijk Rome en Byzantium) haar missiegebied van maakt. Ook al was het politieke bestel van Rome door de plunderingen ineen gestort, de kerk had intussen wel haar eigen infrastructuur. Zowel Rome als Byzantium stuurt haar religieuze afgevaardigden naar de Balkan. Dit proces van kerstening gaat geleidelijk en het lijkt logisch dat het Servische Rijk dat zich niet alleen binnen de invloedssfeer van Byzantium bevindt maar ook geografisch het dichtst bij Byzantium ligt, eerst in aanraking komt met missionarissen uit Byzantium (de spirituele leiders die hun geloof vanuit Byzantium aan de Slavische volkeren komen verkondigen zijn Cyrillus en Methodius). Het gebied waar de Kroaten terecht zijn gekomen wordt beïnvloed door missionarissen vanuit Rome. Het gebied dat op de scheidingslijn ligt tussen het voormalig West- en Oost-Romeinse Rijk, de rivier de Drina, is het hedendaagse Bosnië. Dit gebied staat onder invloed van zowel missionarissen uit Byzantium als uit Rome. De twee christelijke varianten kunnen overigens prima naast elkaar bestaan. Het schisma tussen de katholieke kerk van Rome en de orthodoxe kerk van Byzantium is iets van veel later, namelijk van 1054.

Een duidelijk bewijs van de religieuze loyaliteit van de verschillende Slavische rijken is te achterhalen door te kijken door

wie de koningen van desbetreffende rijken gekroond zijn. Zo is de eerste Kroatische koning, Tomislav, in 925 na Christus gekroond door de paus van Rome. Ook als Kroatië later onder invloed/bestuur komt van Hongarije (1091) en nog later delen van de Adriatische kust onder Venetiaanse heerschappij komen, blijft het land de ontwikkeling doormaken van een land dat het geloof vanuit Rome heeft aangenomen. Met name doordat de landen die vanaf dat moment over Kroatië heersen zelf ook het geloof vanuit Rome hebben aangenomen. Het Servische koninkrijk aan het einde van de 12^e eeuw neemt onder de toenmalige heerser, Stefan Nemanja, als staatsgeloof het orthodoxe geloof vanuit Byzantium aan, inclusief de spirituele en culturele invloeden.

Bosnische religie

In de eerste Bosnische staat onder koning ofwel "ban" Kulin (1180–1204), is er geen staatsreligie. Er is wel sprake van een geloof, "de Bosnische religie". Deze Bosnische religie manifesteert zich slechts in de aanwezigheid van een klein aantal kloosters met monniken die een eigen orde hebben met aan het hoofd een "djed" en daaronder "krstjani". De kloosters stonden op zichzelf en er was geen kerkelijke infrastructuur of hiërarchie zoals de orthodoxen en katholieken die kenden. Volgens sommige wetenschappers zijn deze kloosters een afsplitsing van het katholieke geloof met een aantal eigen rituelen.¹⁶ Anderen zien overeenkomsten in rituelen tussen de Bosnische religie en het orthodoxe geloof uit Byzantium.¹⁷ Behalve deze kloosters die een eigen religie zouden vertegenwoordigen, zijn ook de orthodox christelijke kerk en de katholieke kerk in Bosnië vertegenwoordigd. Aangezien de regio echter ver weg van Byzantium ligt en de orthodoxe kerk maar sporadisch vertegenwoordigd is, speelt deze geen rol van betekenis. De rol van de katholieke kerk is onduidelijker. Volgens de één is er een invloed vanuit het aangrenzende katholieke Hongarije, onder wiens heerschappij ook Kroatië vanaf het begin van de 12e eeuw na Christus valt.

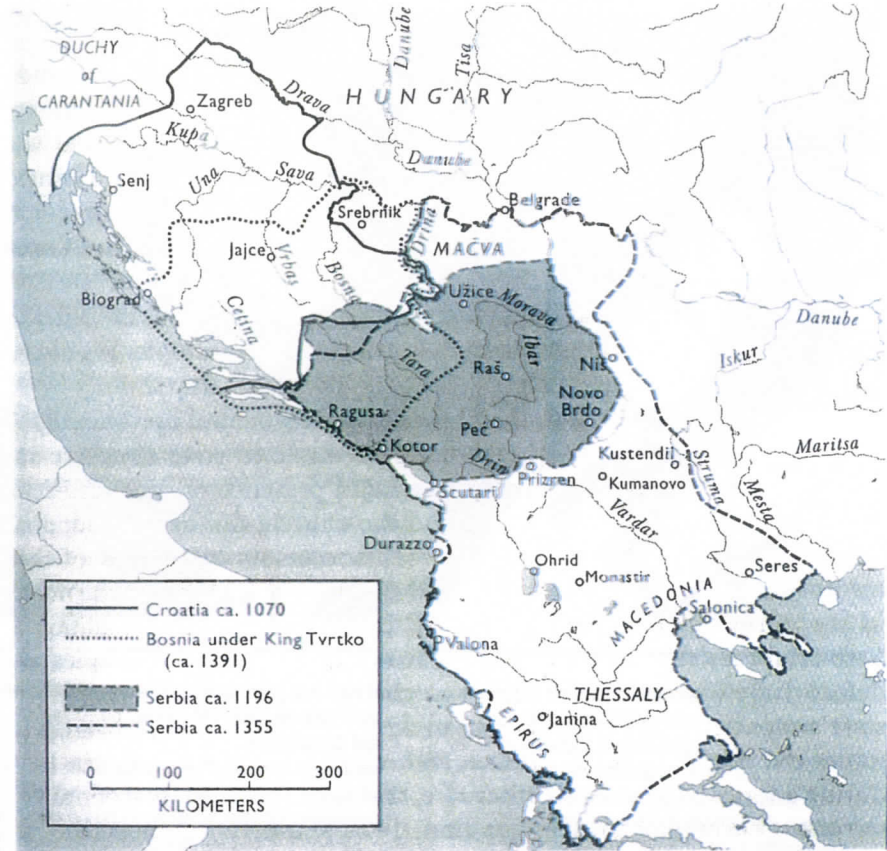
Toch is slechts een klein deel van de bevolking in Bosnië katholiek. Voor korte tijd, 1230-1241 wordt Bosnië geannexeerd door Hongarije dat het heidense Bosnië wil kerstenen. In 1322 wordt Bosnië weer zelfstandig onder Stefan Kotromanic. Als deze koning het katholicisme wil invoeren stuit hij op felle tegenstand bij de bevolking die loyaal is aan haar eigen Bosnische kloosterorde. Vanaf 1340 is het katholieke geloof in Bosnië vertegenwoordigd in de vorm van een beperkt aantal Fransiscaner kloosters. Vanaf dat moment zijn alle koningen van Bosnië katholiek met slechts één uitzondering. In het begin van de 15e eeuw is er een koning, Ostoja, die waarschijnlijk aanhanger van de "Bosnische religie" is, hij had namelijk een "djed" als adviseur aan het hof. Religie heeft echter in Bosnië nooit een politieke rol gespeeld en er is nooit een staatsreligie afgekondigd.¹⁸ Behalve deze drie geloven moet ook het bestaan van een sekte in Bosnië aangehaald worden, namelijk de sekte van de Bogumilen. Deze sekte wordt door sommigen gelijkgesteld met de "Bosnische religie" hetgeen na wetenschappelijk onderzoek is ondermijnd vanwege geheel verschillende rituelen.¹⁹ Het bestaan van deze sekte is aangegrepen door de Bosnische moslims om een eigen identiteit te kunnen aangeven. Ook dit is niet conform de wetenschappelijke bewijzen die aantonen dat deze sekte waarschijnlijk afkomstig is van een kerk in Dalmatië, "Ecclesia Slavonia", waarvan de leden naar Bosnië zijn gevlucht omdat het klimaat daar toleranter jegens hen was.²⁰

GEBIEDSUITBREIDINGEN VAN DE VERSCHILLENDE RIJKEN

De drie koninkrijken maken zoals gezegd een geheel eigen ontwikkeling door in die eeuwen. De grenzen van de verschillende rijken verschuiven van tijd tot tijd, al dan niet door annexaties. Het Kroatische koninkrijk viert zijn hoogtijdagen in de 11e eeuw als het gebied omvat van hedendaags Kroatië, Bosnië en Herzegovina. Het Servische Rijk viert zijn hoogtijdagen in de 13e en 14e eeuw waarbij het grondgebied van het Servische Rijk tevens delen van Albanië, Bosnië en Macedonië omvat. Bosnië wordt gedurende de regering van koning Stefan Kotromanic (1322-1353) uitgebreid met gebied aan de Adriatische zee en Herzegovina wordt voor het eerst onderdeel van het Bosnische koninkrijk. De toenmalige Servische koning wilde "zijn" Herzegovina terug maar een strijd hierom beslist in zijn nadeel. Onder de volgende Bosnische koning, Stefan Tvrtko (1353-1391) krijgt Bosnië de omvang die het nu ook heeft, behalve het gebied om Bihac dat bij het Kroatisch-Hongaars grondgebied hoort. Tvrtko wil zelfs meer en annexeert delen van het Servische Rijk dat op dat moment aan het desintegreren is (door de dood van Stefan Dushan in 1351), waaronder Montenegro, Slavonië en Dalmatië.²¹

DE KOMST VAN DE OTTOMANEN

Er is sprake van drie rijken als de Ottomanen zich gaan roeren. Dat gebeurt in de 14e eeuw als ze de Balkan binnenvallen. Aangezien op de Balkan het Servische

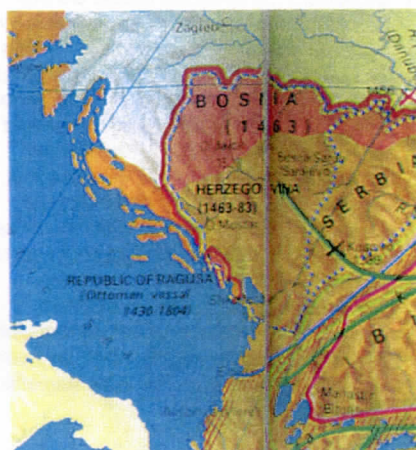
Omvang van de verschillende rijken (11e - 14e eeuw na Chr.)

Rijk, geografisch gezien, het dichtst bij het Ottomaanse Rijk ligt, wordt dat als eerst overrompeld (slag bij Kosovo Polje, 1389). Het Ottomaanse Rijk breidt zich al snel uit over Servië, Montenegro, Albanië en Macedonië. Kroatië hoort op dat moment bij het Hongaarse Rijk (deel van de dubbelmonarchie Habsburg), de grootste vijand van de Ottomanen, en geniet daar bescherming van. In 1463 wordt ook Bosnië overrompeld door de Ottomanen en in 1483 Herzegovina. Datzelfde jaar nog herovert Hongarije het noorden van bezet Bosnië. Deze noordelijke provincies blijven vervolgens constant in oorlog.²² In 1527 vallen ze in handen van de Ottomanen. Bosnië is in feite het gebied tussen de twee strijdende grootmachten en aan de rand komt een soort bestandslijn, de "krajina", waar beide partijen hun legers hebben

gepositioneerd (1533). Dat is een van de redenen waarom er verplaatsingen zijn geweest van Serven richting de "krajina". Zij gingen daarheen als huurling of als vluchteling om zich tegen de Ottomanen te verweren. Anderen onvluchtten het bezette Servië. Behalve Serven zouden er ook veel Vlachen naar de "krajina" zijn getrokken, de vermoede nazaten van de Romeinen. De loyaliteit van de grenstroepen berustte niet bij één partij maar verschuift van tijd tot tijd. Uiteindelijk duurt het Ottomaanse Rijk voort en blijft het zich uitbreiden. Uiteindelijk stopt de opmars van het Ottomaanse rijk pas in 1683 als het er niet in slaagt om Wenen te veroveren.

OTTOMAANSE INVLOED

Wat gebeurt er met de bevolkingen van de verschillende rijken ten tijde van de Ottomaanse overheersing en dan met name op religieus gebied? Op dit gebied heerst er onduidelijkheid alom en vind je een veelheid aan verschillende meningen bij wetenschappers. Het voormalige Servische territorium dat al eeuwen orthodox is, blijft orthodox. De Ottomanen hebben geen problemen met het orthodoxe geloof. Bovendien is de zetel van het orthodoxe geloof gevestigd in Constantinopel (of Byzantium), Ottomaans grondgebied, en is dus controleerbaar. Bosnië wordt een soort staat, "banaat", binnen het Ottomaanse Rijk met relatief gezien veel vrijheden. Er komen vanuit het Ottomaanse Rijk Turken om het veroverde gebied te besturen. In plaats van de feodale maatschappij die er tot op dat moment gedurende de verschillende koningen was geweest, komt er een maatschappij waarbij er belasting moet

Komst van de Ottomanen (13e - 16e eeuw na Chr.)

worden afgedragen aan de Ottomaanse overheersers. Er zijn wetten die betrekking hebben op moslims en wetten die betrekking hebben op de christelijke bevolking. Zo moeten christelijke Bosniërs meer belasting afdragen, mogen zij geen wapens dragen en krijgen zij nog een aantal andere beperkingen opgelegd. Op dat moment zijn er in Bosnië orthodoxe christenen, katholieke christenen, christenen die een eigen Bosnisch geloof hadden en Bogumilen. Het ontbreekt de gelovigen in Bosnië niet alleen aan kerkelijke structuren (zoals die van de orthodoxe Serven en de katholieke Kroaten), maar ook wordt het Bosnische geloof ondermijnd door pogingen van de katholieke kerk om de Bosniërs te kerstensen.²³ Aangezien de voordelen om zich te bekeren tot het moslimgeloof groter zijn dan de nadelen, hebben zich in een geleidelijk proces Bosniërs bekeerd tot het moslimgeloof. Daarbij is men het er niet over eens of dit vrijwillig dan wel onder dwang is gebeurd.

Bosniërs in het Ottomaanse leger

Zo is het bekend dat Bosnische jongens naar het Ottomaanse Rijk gingen om daar opgeleid te worden tot elite infanterist van het Ottomaanse leger. Sommige wetenschappers zijn van mening dat deze jongens bij hun families weggehaald werden en vervolgens getransporteerd werden naar Constantinopel. Andere bronnen menen dat ouders hun zonen vrijwillig naar Constantinopel stuurden omdat zo'n opleiding status gaf en uiteindelijk voordelen opleverde. Een carrière in het Ottomaanse bestuur van het Bosnische banaat was namelijk alleen maar weggelegd voor personen met het moslimgeloof. De verschillende behandeling op juridisch en sociaal gebied van christenen en moslims wordt ook genoemd als faktor om zich te bekeren. Of deze voordelen van doorslaggevende betekenis waren, wordt betwist. Wat betreft de Bosnische adel is er ook geen verplichte bekering geweest. Als zij hun belastingen betaalden en krijgers leverden was er verder niets aan de hand.

Voor militairen en anderen die door de Ottomanen tot slaaf gemaakt waren tijdens hun veroveringen was er wel een reden om zich tot moslim te bekeren. In dat geval verkregen zij namelijk hun vrijheid terug. Vele van de bevrijde slaven of krijgsgevangenen, die zich na hun vrijlating op voormalig Ottomaans grondgebied hadden gevestigd, moesten zich terugtrekken in de 17^e eeuw toen de Ottomanen Europa en de Balkan de rug toekeerden en verjaagd werden. Velen van de moslimbekeerden volgden de terugtrekkende Ottomanen en vestigden zich in Bosnië waar meerdere moslims woonden.²⁴

CONCLUSIE

Wie zijn nu die Bosniërs? De bevolking van Bosnië heeft een eigen, christelijke ontwikkeling doorgemaakt. Er zullen Bosniërs bijzitten die zich aanvankelijk aangetrokken voelden tot het orthodoxe geloof maar die zich gemakshalve hebben laten bekeren tot moslim. Ook zullen er katholieke Bosniërs zijn geweest die zich bekeerd hebben. Door de veelvuldige

verschuivingen van de grens tussen Servië, Kroatië en Bosnië zullen er Serven en Kroaten terecht zijn gekomen op Bosnisch grondgebied. Behalve de bekeerde Bosniërs, de Bosniaks, zijn er ook mensen overgebleven die trouw zijn gebleven aan hun orthodoxe en katholieke geloofsovertuiging.

Voor mij heeft de aanduiding Bosnische-Kroaat of Bosnische-Serv weinig van doen met hun afkomst. Dit is iets dat ontstaan is aan het begin van de 20e eeuw toen de inwoners van Bosnië hun afkomst moesten gaan benoemen (in de nieuwe Joegoslavische staat). Je kreeg toen vanzelf dat een Bosniër die het katholieke geloof had behouden zich een Bosnische-Kroaat ging noemen omdat hij zich daarmee het meest identificeerde. Datzelfde geldt mijns inziens voor een Bosnische orthodox christen, die ging zich identificeren met Serven en zich een Bosnische-Serv ging noemen. Aangezien je geen nazaten meer tegenkomt van die "Bosnische religie" of van de Bogumielen, zou je dus kunnen concluderen dat die in ieder geval zijn opgegaan in het moslimgeloof of alsnog voor het orthodoxe of katholieke geloof gekozen hebben.

Van Servische noch Kroatische kant heeft men het recht om Bosnië voor zich op te eisen. Ook falen de pogingen van de Bosniaks om zich een eeuwenoude eigen identiteit aan te meten. Het blijft vrij onduidelijk wie nu de bewoners van Bosnië in de vroegste tijden waren. Met de wetenschap dat de oorspronkelijke bewoners, de Illyriërs, weinig eigen identiteit hadden omdat ze eerst door het Romeinse Rijk geïntegreerd werden en vervolgens overvuldigd werden door andere stammen waarbij zij steeds assimileerden met de nieuwkomers, kan het zijn dat zij (als ze tenminste niet gevlucht waren) volledig hierin zijn opgegaan. Net als de eventueel overgebleven Illyriërs zullen de stammen die de Balkan aandeden in hun rooftochten zoals de Hunnen, de Kelten, de Gothen, de

Avaren, de Lombarden etcetera geïntegreerd zijn in de Slavische bevolkingen en vervolgens dezelfde ontwikkeling hebben doorgemaakt

- 1 J. Wilkes, *The Illyrians*, (Oxford 1992), p 33.
- 2 Idem, 44.
- 3 Idem, 65.
- 4 Idem, 92.
- 5 Idem, 107.
- 6 Idem, 118.
- 7 Idem, 127.
- 8 Idem, 138.
- 9 Idem, 207.
- 10 Idem, 211.
- 11 Idem, 261.
- 12 G. Parker, *The Times atlas of world history*, 4e editie (Londen, 1994), p 88.
- 13 J. Wilkes, *The Illyrians*, (Oxford 1992), p 266.
- 14 Idem, 269.
- 15 N. Malcolm, *Bosnia, a short history* (Londen, 1996, herziene editie), p 7.
- 16 J. Fine, 'The Bogumils of Bosnia', (www.ezboard.com), p 3.
- 17 N. Malcolm, *Bosnia, a short history* (Londen, 1996, herziene editie), p 34.
- 18 J. Fine, 'The Bogumils of Bosnia', (www.ezboard.com), p 3.
- 19 De Bogumilen hadden een zogenaamde "dualistische theologie". De materiële wereld is geschapen door Satan. Zij geloven dus niet in de incarnatie van Christus, het kruis etc. Men zou volgens deze religie een ascetisch (teruggetrokken) leven moeten leiden en afstand moeten doen van de geneugtes des levens. Dit komt niet overeen met de geloofsbelijdenis van de Bosnische religie.
- 20 J. Fine, 'The Bogumils of Bosnia', (www.ezboard.com), p 3.
- 21 T. Osgood, 'Bosnia's long history, Bosnia until 1800', (internet, 1995), p 3.
- 22 Idem, 4.
- 23 N. Malcolm, *Bosnia, a short history* (Londen, 1996, herziene editie), p 23.
- 24 Idem, 65.

